

מלבי"ם בראשית פרק יח פסוק ג

(ג) ויאמר אדני. שם זה קדש (כמ"ש הרמב"ם פ"ו מה' יסוה"ת ה"ט) שאמר כן אל השכינה, וכן מ"ש וישתחו ארצה היה אל השכינה, כי הם אחר שנתגלמו בדמות אנשים נהג עמם כאלו הם אנשים עוברי אורח, וכשרץ לקראתם לא סר מראות ה' מעליו, ובקש שלא יעבור ממנו עד יקיים מצות הכנסת אורחים, וכמ"ש חז"ל שגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה, והיה מדרך השלמים הדבקים אל ה' שגם בדברים אל אנשים ואל מלכי הארץ היה עקר דבורם אל ה', ודברו דבור כעל שתי פנים, כמ"ש (נחמיה ב) ואתפלל אל אלהי השמים ואומר למלך, שהדבור שדבר למלך היה עקר כוונתו תפלה לה', שמ"ש אם על המלך טוב, היה כונתו תפלה למלך העליון אלהי השמים שהוא ישלחוהו אל יהודה, והמלך חשב שאליו הוא מדבר, וכן אברהם השתחוה ודבר זאת אל האורחים, וכוונתו היה בין בהשתחויה בין בדבורו אל ה' הנראה אליו, וע"כ אמר שם קדש, כי היה כוונתו אל ה':

קשה למפרשים מה הפירוש של "וירא אליו ה'", ואח"כ הוא מדבר אל המלאכים וכנראה לא אל ה'. אלא, אנשים שכל כולם לשם שמים מתכוונים, אף שמדברים לאנשים, כוונתם לדבר עם ה'. יש אנשים שכל החיים שלהם הם דו שיח א' גדול עם ה'. אדם אוכל, מדבר עם ה'. אדם מדבר עם חברו, רואה את עצמו כעומד לפני ה' ומדבר לפני ה'. זה מוסר גדול של שויתי ה' לנגדי תמיד.

מלבי"ם בראשית פרק יח פסוק ד

(ד) יקח נא מעט מים. אחר שראה אותם בדמות אנשים התנהג עמהם כמנהג עם עוברי ארץ, ואשר מדת אברהם היה מדת החסד להכניס אורחים ולהאכילם וללמדם ג"כ לברך את שם ה'. להיטיב עם כל בני אדם בגשמיות וברוחניות וזה היה כל מגמתו, לא יכול להתאפק מלבקש את האורחים האלה שהיה דעתם לעבור לדרכם שינוחו אצלו קצת, ובזה נבדל ממי שיתן צדקה לעניים מצד מדת הרחמים, שזה לא יתן רק לעני הרעב ללחם, ורק לעני השואל ומבקש, לא למי שאינו צריך ואינו מבקש וכ"ש הבלתי רוצה להתעכב, וכ"ש שלא ישתחוה ויחנן לו שיבא אל ביתו, שזה מורה רב טובו וחסדו שהיה זה בעיניו כאלו העובר אורח מהנהו ומטיב עמו במה שיאכל מפתו, ופייס דעתם שאינו רוצה לעכבם הרבה רק שירחצו רגליהם וינוחו מעט תחת העץ, שזה יעשו גם בדרך כשימצאו מעין מים וחורש מצל:

אברהם היה איש משפיע, איש חסד, השפיע אל אחרים והיה רחב לב גם ברוחניות וגם בגשמיות. היה איש נותן. ולא נתן דוקא מצד המקבל, אלא מצד שעבד על עצמו להיות נותן. כמו הספור עם הרבי שנתן צדקה פעמיים לאדם.

מלבי"ם בראשית פרק יח פסוק ח

ויאכלו: ענין האכילה יצדק בכל דבר שהוא מתקיים על ידו, האש תאכל את העצים, שע"י אכילת העצים תתקיים האש, לחם הנפש ומאכלה הוא כל מוצא פי ה', כמו לכו לחמו בלחמי, והקרבנות נקראו לחם ה' שע"י נתקיים השראת השכינה למטה, והמן הרוחני נקרא לחם שמה"ש אוכלים אותו, והמלאכים האלה באו אל אברהם בזכות מצות גמ"ח שאחז בה כל ימיו, ומכל מצוה נברא מלאך, שהוא שליח ההשגחה לגמול לו טוב כגמול ידיו, ומלאכים אלה היו מלאכי חסד, ששלחו או

שנבראו ע"י זכות מצות גמ"ח והכנסת אורחים של א"א, ובמצוה זו נתרפאה שרה להוליד ונגלה ה' אל אברהם, וניצול לוט, וסדום שעשו מעשים רעים הפך מדת החסד היה מלאך מדת החסד שליח לשחת אותם, וא"כ המאכל שנתן א"א להאורחים זה היה חיותם וקיומם של המלאכים האלה, וזה היה להם מאכל ולחם אבירים להחיותם ולקיימם:

כל מעשה חסד שאדם עושה, יוצר מלאך שעוזר לו בכל ענין שצריך עזרה. עלינו לדעת כמה כל מעשה חסד חשוב, ושחסד חוזר על האכסניה שלה.

מלבי"ם בראשית פרק יח פסוק יט

(יט) כי ידעתיו. שעל ידי שידעתיו ובו דבקה ידיעתי והשגחתי הפרטיית, עי"כ נעשה הוא הצינור שע"י תבא הברכה לכל גויי הארץ, שלולא אברהם סר אז השגחת ה' מן העולם ונמסרה הנהגתם אל המערכת והטבע, ועל ידי אברהם שדבקה בו השגחת ה' התחילה ההנהגה ההשגחית על כלל העולם, וכמ"ש חז"ל בחידתם שקודם א"א סלק הקדוש ברוך הוא שכינתו מכל הרקיעים ואברהם היה המתחיל להוריד את השכינה לארץ, ועי"ז נסתבב ג"כ משפט סדום וענשם שהיה השגחתי, וא"כ יחויב שאודיע אותו ממשפט סדום אשר לפי מעשיהם ראויים לקללה ולא לברכה, וגם כדי שיתפלל עליהם ויבקש עליהם זכות כי ע"י יבורכו גויי הארצות, זאת שנית למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, אחר שיהיה לגוי גדול ועצום ראוי שאודיע אותו כדי שידע שדרכי ה' הם במשפט לפי המעשה, ושהעונש בעונש של כליה להעם אשר הפכו ללענה משפט וצדקה לארץ הניחו, והענישם במשפט צדק, וכ"ז יודיע לבניו למען ילמדו ללכת בדרכי ה' במשפט וצדקה (הטעם הג') למען הביא ה' כי באשר סדום וערי הכזב הם מן הארץ שנשבע ה' לאברהם לתת לזרעו, וכשישחית את סדום לא יוכל להביא על אברהם את אשר דבר עליו, מוכרח אני להודיעו אולי ימצא להם זכות שלא ישחתו הערים ואוכל לקיים הבטחתי, ור"ל שממ"נ אם יסכים שהם ראויים לכליה והשחתה יצוה את בניו ושמרו דרך ה' וכו', ואם לא יסכים לזה כי ימצא להם זכות ויעביר הגזרה, אוכל לקיים מה שדברתי עליו שהארץ הזאת תהיה לזרעו, וגם לזה הקדים מ"ש שאברהם יהיה לגוי גדול (שהוא הקדמה לכלל הג' טעמים) שע"ז יצטרכו לארץ רחבת ידים והשחתת ערי הכזב יגרע נחלתם שנשבעתי להם:

הצדיק הוא הצינור שעל ידיו בא ברכה לעיר או לעולם. ולכן השגחת ה' בעולם הוא על ידי הצדיקים והתחיל השגחה פרטית מזמן אברהם. הצדיק יכול להתפלל ולהשפיע נוראות על כל סביבו. יציאת צדיק מן המקום עושה רושם. ר' משה פיינשטיין על ה"איסט סייד". ר' קלמר.

מלבי"ם בראשית פרק יח פסוק כא

(כא) ארדה נא. בכל זה עדן לא נחתם גזר דינם עד שאשלח מלאכי לראות את מעשיהם שם במקום הרשע, כי בזה נעלה משפט ה' ממשפט בני אדם, כמ"ש ועוד ראיתי תחת השמש מקום המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה הרשע אמרתי אני בלבי את הצדיק ואת הרשע ישפוט האלהים כי עת לכל חפץ ועל כל המעשה שם, ר"ל שמשפט ה' נבדל ממשפט בני אדם תחת השמש, שבמשפט בני אדם לא יביטו רק על המעשה לבדה, וכפי המעשה יחרצו את הדין, וז"ש שתחת השמש גם במקום המשפט לא יביטו רק על הרשע, וכפי שהרשע כן יחרצו משפטו, וכן גם במקום הצדק לא יביטו על ענין אחר רק על רשע של המעשה, אבל במשפט האלהים יביט על הצדיק ועל הרשע, ר"ל יבחן את הפועל את הרשע ותכונתו, וגם יבחן את העת באיזה עת הרשע וענין החפץ של הפועל

שעז"א כי עת לכל חפץ, וגם יביט על כל המעשה בכללו, ובצרוף המקום שנעשה המעשה שעז"א ועל כל המעשה שם, למשל במשפט של סדום שכלאו רגל עובר אורח מארצם וענו את העוברים בתועבת רצח, ויד עני ואביון לא החזיקו, לפי מה שעלה זעקת הנעשקים למרום היו חייבים כליה, אבל ברדת השופט העליון למטה להשקיף על תכונת נפש הפועל, יביט אם הם בטבעם כליים שלא השליטם האלהים לאכול מעשרם ועי"כ קפצו ידם מתת לדל, או אם רבו אורחים עניים כארבה לרוב, או אם הוא עת רעב, או אם הוא עת מלחמה שאז יקפידו שלא יעברו זרים לרגל את ארצם, או שמה שיענו את האורחים במשכב תועבה הוא מפני תאותם כמו שהיו בגבעה, או שלא יכלאו רק רגלי אורחים עניים לא רגלי אורחים עשירים שאין שואלים מהם מאומה, וכדומה, שכ"ז יקל ענשם וכמו שפירש זאת (יחזקאל יז, מט נ) הנה זה היה עון סדום גאון שבעת לחם ושלוח השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה ותגבהינה ותעשינה תועבה לפני ואסיר אתהן כאשר ראיתי, באר שלא היה זה מפני רעב, שהיה לה שבעת לחם, ולא מפני הכילות, כי הי"ל גאון שבעת לחם, ולא מפני מלחמה, כי השקט הי"ל, ולא מפני שהאורחים רבו עליה, שהי"ל שלה, שמורה שלה פנימית, וכן מה שעשתה תועבה מ"ש הוציאם אלינו ונדעה אותם לא היה מפני התאוה רק מפני גבהות הלב להבזות את האורחים ולענותם, לכן ואסיר אתהן כאשר ראיתי, רומז עמ"ש ארדה נא ואראה, שכ"ז ראו המלאכים בבואם לסדום כמו שיתבאר בפרשה הבאה, שהשקיפו על כל הפרטים האלה, ועז"א ארדה נא ואראה ואז כשאביט על תכונת הפועלים והעת ויתר ענינים ואראה שכצעקתה הבאה אלי עשו שגם למטה נמצאו כל אלה לרוע, אז כלה היה הפקודה שיעשו כלה ויהפכו משרש ערים, ואם לא למטה ימצאו ענינים המקטינים רשעתם לפי תכונת העושים ומקומם וזמנם ויתר פרטים, אז אדעה ואשגיח איך להענישם ולא אעשה כלה:

ר' טוערסקי: נחפשה דרחנו ונחקורה. צריכים להבין מהו הגרם של העברות. מה עומד מאחורי העברות. ה' מענין אותו למה אדם חוטא, לא רק החטא בעצמו.

מלבי"ם בראשית פרק כ פסוק יא

(יא) ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה, הודיע לו שגם אם נראה איש או עם שהוא פילוסוף גדול וחכם לו נמוסים ישרים, והרגיל א"ע במדות טובות ע"פ עצת שכלו, והוא עושה משפט וצדקה הכל עפ"י עצת שכלו, בכ"ז לא נוכל לבטוח על האיש ההוא או העם ההוא, שבעת תסיתו תאותו לעשות רע שתמיד יגבר שכלו על תאותו, כי בהפך עת תבער בו אש תאותו אל אשת חן או הון רעהו באין רואה, אז גם שכלו ילך שולל לרצוח ולנאוף ולעשות כל רע, רק כח אחד נמצא בנפש האדם אשר בו נוכל לבטוח שלא נחטא, והיא מדת היראה השתולה בנפש, עד שממנה יסתעף סעיף אחד שהיא יראת אלהים, עת תמלא הנפש מיראת אלהים המשקיף על נגלהו ונסתריו והצופה אל כל מעשיו, אז גם עת יגבר עליו יצרו ויבוש מהמלך הגדול הרואה את כל מעשיו ויזהר מעשות רע, וכמ"ש יראת ה' מוסר חכמה, יראת ה' ראשית דעת, וכמו שהתבאר אצלי בפרטות בספר משלי, ועז"א, כי אמרתי הגם שראיתי עמך שהם בעלי מדות טובות עושים משפט וצדקה, ולא ראיתי במ שום דופי, רק חסרון אחד שאין יראת אלהים במקום הזה [כי א"א שיהיה במ יראת אלהים, רק אם מאמינים בהשגחה פרטית, שה' רואה ויודע ומשגיח על כל עלילות מצעדי גבר, לא אם יאמרו שהעולם קדמון ומתנהג בדרך הטבע]. והרגוני על דבר אשתי. לא אוכל לבטוח במ, שעת יראו אשה יפה ותבער במ אש התאוה, לא יוכלו לכבוש את יצרם ויהרגו אותי, אחר שלא יראו אלהים, השכל לבדו ונמוסים השכליים לא יעמדו בפני זרועות התאוה:

חכמה בלי תורה, קל מאוד שאדם ישנה את החכמה במקום התאווה.

מלבי"ם בראשית פרק כב פסוק ב

(ב) ויאמר קח נא את בנך. הנה עקר הנסיון היה אם גדלה בלבו אהבת ה', באופן שכל האהבות שי"ל יהיו בטלים נגד אהבה זו, וכל שהדבר נאהב אצלו יותר והוא מקריבו לה' וכל שישים יותר על לבו מעלות יצחק ואהבתו אליו ובכ"ז יבוטלו כל רגשות האהבה העזה שיש לו אל בנו יחידו נגד האהבה היותר גדולה רשפי אש שלהבת יה אהבת הבורא כן יבחן אהבתו לאלהיו, וע"כ צוהו שבעת יקחהו לקרבן לא ישכח מלבו שהוא בנו, רק קח נא את בנך ולא יסיח מדעתו שהוא יחידו ויחשוב הלא עדיין י"ל בן שני שהוא ישמעאל, ועז"א את יחידך, ולא יסיח מדעתו שהוא אוהבו ונפשו קשורה בנפשו, עז"א אשר אהבת, ולא יסיח מדעתו מעלותיו שהוא בן חכם וצדיק, עז"א את יצחק, שבעת תקריבהו, תזכור היטב כל אלה המעלות שי"ל, ובכ"ז תקריבהו בשמחה ותשמח כי יש לך קרבן מובחר קדוש מרחם משחר יחיד ונאהב לתנו מנחה לה' שאהבתו שקולה כנגד כל האהבות, כמשל מי שנותן כלי יקרה מתנה למלך, שכל שיצייר בלבו יותר יקרת הכלי, כן תגדל שמחתו שכבד את המלך במנחה יקרה כזאת.

אהבת ה' צריך להיות יותר גדול מאהבת הבן.